

Twentse Post

MAANDBLAD VOOR CULTUUR EN GESCHIEDENIS

BEELDENDE KUNST, STREEKTAAL, NAAM- EN VOLKSKUNDE

nr. 9

SEPT. 1972

11^e jrg.

— machtsinvloeden en machtsorganisatie —

△ DE ONTWIKKELING VAN DE landsheerlijke macht in Oost-Nederland is bij de huidige stand van het onderzoek nog vrij duister. Ofschoon het materiaal schaars is, willen we toch proberen om aan de hand van de beschikbare gegevens de historische machtsinvloeden en machtsorganisatie in Oost-Nederland sedert 't begin onzer jaartelling in hoofdlijnen te volgen, ter inleiding van de Kroniek van Goor.

in Oost-Nederland

(INLEIDING OP KRONIEK VAN GOOR)

Inscriptie altaarsteen links: Deo marti et duabis alaisiagis et n(umini) Aug(usti) Ger(man)i cives Tuihanti cunei Frisiorum verser(severi) Alexandriani votum solverunt libent(er); [vert. aan god Mars en de twee Alaisiagen en de goddelijkheid des keizers Augustus / de Germaanse burgers van Twente der Friese afdeling, die van (keizer) Alexander Severus de gelofte naar genoegen hebben ingelost]. [rechts: aan god Mars, Thincsus en de twee Alaisiagen Bede en Fimmilene en de goddelijkheid des keizers Augustus hebben de Germaanse burgers van Twente vrijwillig en naar verdienste hun gelofte ingelost].

ROMEINEN

△ Omstreeks 50 vóór Chr. vestigen de Romeinen zich oost- en noordwaarts aan de Rijn. Waarschijnlijk is er samenhang tussen hun invallen in Germanië en de nederzetting van Germaanse stammen te Lossier, die in 1939 werd blootgelegd. Daarbij kwamen de paalgaten tevoorschijn van ca. 100 ronde en 40 rechthoekige hutten. Helemaal was het terrein reeds jarenlang in gebruik om plaggen te steken. Slechts een enkel scherfje werd gevonden van terra nigra (zwart aardewerk) uit de tijd van keizer Augustus (27 v. Chr. - 14 na Chr.). Een pollenanalyse wees uit, dat de nederzetting geplaatst moet worden in het begin onzer jaartelling; [I].

Via de IJselvallei [II] dringen Romeinse invloeden binnen in Oost-Nederland, dat buiten het bezette gebied valt. Op 'de Borchert' te Dene-kamp, waar in de afgelopen zomer een nederzetting van vrije Germanen uit 0-200 werd blootgelegd, vond men scherfjes Romeins aardewerk; (zie TP juni '72).

Naast de handelscontacten die bestonden met het Romeinse Rijk, blijken in Twente vrijwilligers te zijn aangeworven voor de Romeinse krijgsmacht. Het Rijksmuseum te Enschede bewaart afgietsels van twee altaarstenen, in 1863 gevonden in een Romeinse vesting bij de 'Hadrian Wall' in Engeland [III], welke beide een inscriptie dragen ter herinnering aan de Germaanse burgers van Twente [GERM(ANI)CIVES TVIHANTI] van de afdeling der Friezen [CUNEI FRISIORVM] voor het vrijwillig en op verdienstelijke wijze nakomen van hun gelofte aan God Mars, de twee Alaisiagis (Bede en Fimmilene) en aan de goddelijkheid van Keizer Augustus.

FRANKEN

△ Aangetrokken door de hogere cultuur en de luxe in het Romeinse Rijk, dringen Oosterse nomadenvolken (de zgn. Hunnen) zich op en bedreigen de in het Westen gevestigde volkeren, die nog steeds onder Romeinse invloed staan. Door deze druk komen ook de Germaanse volksstammen in beweging. Daartoe behoren ondermeer de Frankische Saliërs, die in het gebied van de Oude IJsel (Isala) wonen en in 358 naar de Betuwe worden verdrongen door de Chamaven, eveneens een Frankische volksstam, wiens woongebied vijf eeuwen later nog Hamaland zal worden genoemd; (dit is het latere Graafschap Zutphen). De Romeinen grijpen in om aan de kibberlaarjen tussen deze twee Germaanse volken een einde te maken; [IV]. De verhuizing van volken is vanaf 400 na Chr. een algemeen verschijnsel, zodat men dit tijdvak de VOLKSVERHUIZINGS-TIJD heeft genoemd. De Romeinse macht, mede door de trek van de volken aan alle zijden bedreigt, brokkelt gestaag af. Vanuit de Betuwe — bij uitbreiding het gebied van de beneden Rijn — beginnen de tochten van de Franken (een combinatie van meerdere Germaanse stammen), die in 451 op de Catalau-

nische velden de Hunnenkoning Atilla verslaan.

Anno 476: val van het West-Romeinse Rijk.

De Romeinse macht wordt samen met het christelijk geloof overgenomen door de Franken, wier Koning Clovis (uit het adellijke geslacht der Merovingers) omstreeks het jaar 500 tot het Christendom overgaat, hierin gevolgd door zijn volk. Door deze daad van Koning Clovis ontstaat de tegenstelling tussen de oude Germaanse bondgenoten Franken en Saksen, welke laatsten de macht uitoefenen in het gebied ten Oosten van dat der Twenten, namelijk het Wezergebied en het beneden-Elbe-gebied; (zie kaartje).

SAKSEN

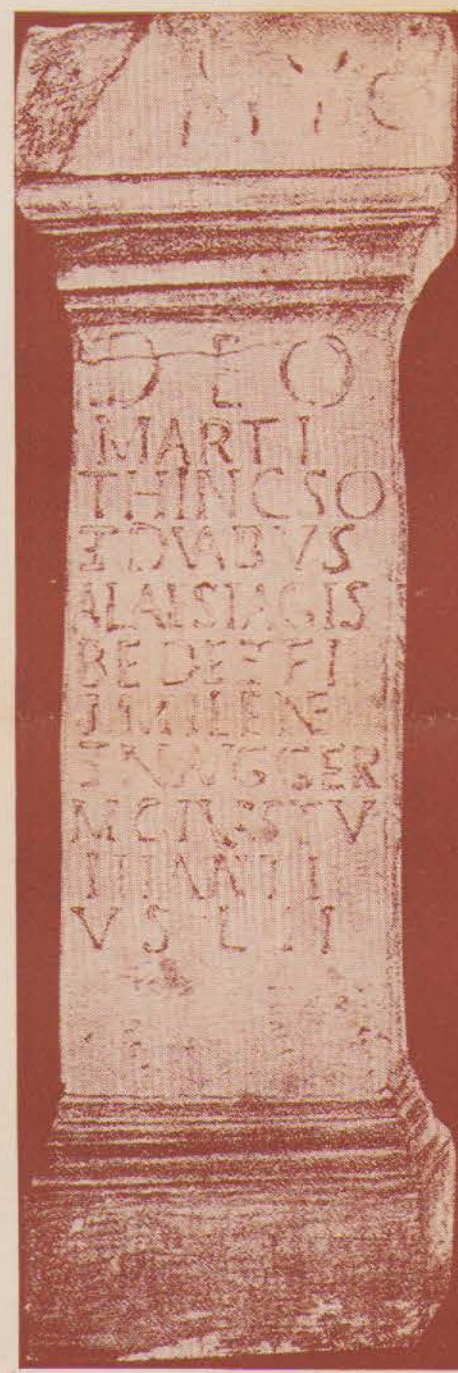
△ De jaren tussen 500 en 700 zijn moeilijk te overzien, niet in het minst voor Oost-Nederland.

Hoewel gelegen op ongeveer gelijke afstand van de beide machtscentra — het Frankische in het Zuiden (het huidige België) en het Saksische in het Oosten aan de Wezer —, levert Twente toch vele bezwaren op als doorgangsgebied voor omvangrijke leger-eenheden, daar deze landstreek is omgeven door ontoegankelijke moerassen.

Bij iedere tocht tegen de Saksen marcheren de Frankische legers vanaf de Rijn, tussen Wezel en Keulen (door de klassieke in- en uitvalspoort van West naar Midden Duitsland) langs de Lippe of de beneden-Ruhr, naar de Wezer. Uit de *Cosmographia* van de Geograaf van Ravenna (638-678) vernemen we, dat in het gebied der Saksen de Lamizon (Eems), de Ipada (Pader bij Paderborn), de Lippe (Lippe) en de Linac (Leine) stromen; langs de kust is hun land gelegen tussen dat der Denen en dat der Friezen; [V].

Wanneer de alleenheerschappij over het Frankische Rijk in handen komt van Karel de Grote (768), wordt er in het Wezergebied en later ook in het beneden-Elbe-gebied voortdurend tussen Franken en Saksen gevochten. In deze zogenaamde Karolingische tijd beginnen de schriftelijke bronnen — in de vorm van heiligen-levens, kronieken en oorkonden — ruimer te vloeien. Zij belichten mede de betekenis van de IJsel als geleider van de Frankische beschaving (de cultuur van het Karolingische rijk) en van het Christendom.

De Angelsaks Lebuinus gaat van Utrecht naar de IJselstreek om de bevolking tot het Christelijk geloof te bekeren (ongeveer 765). Nadat hij eerst in Wilp aan de linkerzijde van de IJsel een kapel gebouwd heeft, wordt enige tijd later een kerk gesticht op de rechteroever van de rivier, op een plaats die Deventer wordt genoemd. Hier stroomt al spoedig de bevolking samen om de Christelijke leer te horen. De Saksen echter — aan hun heidense gebruiken vasthoudend — ontsteken in woede over de grote toeloop, verzamelen een legermacht, verjagen de Christenen en verbranden de kerk; (praedones, rovers noemt de

schrijver Altfried hen in zijn 'Vita S. Liudgeri').

In 772 vernietigen de Franken het Saksisch heiligdom 'de Irminsul' bij Detmold.

Lebuinus herbouwt de kerk te Deventer en sterft in 773. Daarna vindt nogmaals een overval van de heidense Saksen (impii Saxones) plaats, die de kerk te Deventer voor de 2de keer in brand steken (774), waarna Ludgerus haar herstelt.

In 785 laat de Saksische hoofdman Widukind zich dopen te Attigny in de Ardennen, waarbij Karel de Grote als peet optreedt. Daarmee zijn de grootste verzetshaarden in Saksenland gebroken. [lees verder: TWENTEN (1)]

Twentse Post

Hoofdredakteur: J.W.M. GIGENGACK
Drukkerij, Redactie en Administratie:
TWENTSE POST, Beekstr. 5, Hengelo (O.)
Telefoon: 17987 - Postgiro: 8200 18
Leesgeld f 3.75 per half jaar. Los nr. 75 ct.
Advertentie-tarieven op aanvraag. Copyright Uitg.

TWENTEN

De historicus Slicher van Bath, die de nederzettingsgeschiedenis van Oost-Nederland aan de hand van Middeleeuwse bronnen diepgaand heeft bestudeerd, toont op deugdelijke gronden aan dat de Saksen geen wezenlijk bestanddeel van de Oostnederlandse bevolking hebben uitgemaakt.

„De Volksverhuizingen' hebben weinig wijzigingen in de oorspronkelijke samenstelling der bevolking veroorzaakt in die streken, welke reeds in de Romeinse tijd bewoond waren: nl. Drente en Twente. Gedeelten van de Graafschap Zutphen en Salland zijn van de eerste tot de derde eeuw onbewoond geweest, daar zij deel uitmaakten van de militaire zone, waarin door de Romeinen geen bewoners geduld werden. Na het verdwijnen van het Romeinse gezag zullen deze streken vermoedelijk vanuit de aangrenzende gebieden bevolkt zijn, zoals ook de plaatsnamen uitwijzen. (—) Opmerkelijk is, dat de ing-namen [zoals Wolberting te Mander, 1188; red. TP] in een zeer gering aantal buiten Oost-Nederland voorkomen en de samenstellingen met -ing [zoals Daginghem (Denekamp), 797; red. TP] nog veel minder. De begrenzing van het inggebied is vrij scherp, waardoor een afgesloten geheel gevormd wordt. We hebben hier dus met een speciaal Oost-Nederlands kenmerk te maken, waarin een zekere Oost-Nederlandse eenheid tot uitdrukking komt; [VI]. De oude indeling van het Nederlandse volk in drie stammen met de daarbij behorende geografische begrenzingen: Friezen in het Noorden, Franken in het Zuiden en Saksen in het Oosten, is, wat de laatste betreft, onhoudbaar gebleken"; [VII].

De betreffende berichten uit de heiligenlevens moeten worden verklaard als Saksische strooptochten. Mogelijk wordt geacht dat de palissadering in het Manderveen (gem. Tubbergen), aangelegd dwars door enkele IJzertijdgraven teneinde de verbindingsweg Ulzen-Almelo te versperren, heeft gediend om Saksische plundersaars en brandstichters te weren; [VIII].

Hoewel beide bevolkingsgroepen bestaan uit Germaanse familiestammen, zijn de Twenten geen Saksen. Zij zijn — overeenkomstig de inscriptie op de Romeinse altaarstenen in Engeland — het volk der Twenten, geografisch te bepalen in de Nedersaksische kultuuruimte maar evenzeer in de kultuuruimte van het Noordzeegebied.

VOETNOTEN:

[I] L.A. Stroink, *Stad en Land v. Tw.* 1962, blz. 73 (met plattegrond).

[II] De ligging van de Drususgracht 'Fossa Drusiana' staat niet vast; men denkt aan de Utrechtse Vecht of aan een verbinding tussen neder-Rijn en Gelderse IJsel; mogelijk zijn beide kanalisaties door de Rom. uitgevoerd. De betekenis v/d IJsel als cultuurgeleider blijkt vooral i/d Frank. tijd.

HISTORIE

[III] Castellum Borcovicium bij de Hadrian Wall (Housesteads), gebouwd onder de regering van Rom. Keizer Hadrianus (117-138 na Chr.).

[IV] Het relaas van de krijgsgeschiedenissen tussen deze twee Germaanse volken, die beide tot de Franken behoren, en de poging van de Romeinen om deze stammen tot de orde te roepen, vindt men vermeldt bij Eunapius [*Excerpta Romana*] en de latere geschiedschrijver Zosimus [*Historia nova*, plm. 500], welke laatste het bericht van Eunapius foutief overneemt en inplaats van de 'Chamaven' de 'Kouaden' noemt; (Slicher van Bath, 'Mens en Land in de Middeleeuwen', 2e dr. 1972, dl. II, p. 124). Overigens overheerst onder de tegenwoordige historici de opvatting, dat hier geen sprake is van een verplaatsing van stammen maar van een verandering van heerschappij, wellicht gepaard gaande met verhuizing van familiegroepen.

[V] *Cosmographia*, IV, 17, 23, 24 — *Exc. rom.*, 578; (SvB, *Mens en Land*, dl. II, blz. 125).

[VI] De ouderdom van de ing-namen reikt niet zover terug, de eerste schriftelijke vermelding geschiedt pas in de 12e eeuw, die van de ing-samenstellingen echter al in de 9e e.

[VII] SvB, *Mens en Land*, dl. II, blz. 151 - 152 en 108.

[VIII] L. A. Stroink, *Stad en Land*, blz. 76. Wegens gebrek aan bijvondsten kon de palissade niet worden gedateerd.

Plattegrond van Goor uit omstreeks 1560, getekend door Jacobus van Deventer; (rechts van de plaatsnaam Goor het 'castrum de Gore', later genaamd 'Het Schild'), Dijken en zandwegen zijn gestippeld aangegeven. Links de Regge.

de gouw Twente en het castrum Goor

GRAAFSCHAPS-INDELING

Het nederzettingsgebied van een volksstam werd door de Romeinen aangeduid met de term *pagus* en door de Germanen met de term *Gau* [eigenlijk: *Ge-äuel*], waarmee oorspronkelijk een waterrijke, dun beboste streek werd aangeduid, een landbouw, geschikt voor akkerbouw en veeteelt; ¹⁾.

Op de duur heeft deze geografische term een wijdere betekenis gekregen en wel in de zin van stamland.

Na de vrede van Selz (804), die een definitief einde maakte aan de rond 250-jarige strijd tussen Franken en Saksen, kreeg *Gau* de betekenis van provincie en werd de reeds bestaande verdeling in gouwen volledig door de Franken overgenomen bij de graafschaps-indeling; ²⁾.

De bestuurders van zulke gewesten droegen in de Middeleeuwen de naam van go-graven. Deze naam is afgeleid van go-grave ³⁾, hetgeen duidde op de gegraven vesting waarbinnen de gouwbestuurder met de zijnen zich verschanste met het oog op rijksvijanden. Dergelijke burchten werden — in navolging van de Romeinen — dikwijls aangelegd nabij strategisch belangrijke waterwegen.

Daar Twente sedert de Vrede van Selz (804) behoorde tot het Karolingische Rijk, viel ook dit gewest onder de Selz-Vredesvoorwaarden, die ondermeer bepaalden dat de rijksgenoten hun vaderlandse wetten en vrijheden

genoten onder de richters of graven, die de Frankische vorsten over hen zouden stellen. Met deze ambtelijke functies werden kenmerkend personen bekleed, die vanwege grondbezit of afkomst reeds invloed genoten.

IMMUNITEITS-PRIVILEGE

Aan de geestelijke grootgrondbezitters (bisschoppen en klooster-oversten) schonk Keizer Karel de Grote als voorrecht de *immunitet* voor al hun goederen. Dit behelsde een vrijwaring van alle rechterlijke en administratieve inmenging in hun aangelegenheden.

De kerk van Utrecht genoot deze vrijheid van overheidsbemoeienis reeds in een vroeg stadium, getuige een oorkonde van okt. 751: „Koning Pepijn (vader van Karel de Grote; red. TP) verklaart dat hij op verzoek van Bonifacius — bisschop van Utrecht — de immuniteitsprivileges der koningen Chlotarius en Theodebertus voor de Utrechtse kerk bevestigt en also verbiedt, dat enig rechterlijk ambtenaar de 'villae' (domeingooderen) van de St. Maartenskerk in de 'vicus' (stad) Trecht, welke deze kerk bezit, of die haar later zullen worden toebedeeld, als zodanig betreedt;” [L. A. Stroink, 'Stad en Land van Tw.', blz. 106 ev.]

Dergelijke privileges, nog uitgebreid met andere voorrechten, zoals de *voogdij* over de mannen der kerk, *domein-tienden*, *vrijheid van tol*, werden in latere jaren geregeld bevestigd.

WATERBURCHT

In strategisch opzicht vormde Goor een belangrijk bruggehoofd aan de West-grens van Twente. Gelegen temidden van een uitgestrekt moerasgebied, waarin men het onaanzienlijke begin van de Regge moet zoeken, vormde de plaats — vanwege haar aanlegmogelijkheden — het aangewezen punt voor het verkeer ter water met Twente vanuit de IJselstreek (Schipbeek ⁴⁾) en vanuit het Zuiderzeegebied (Vecht-Regge ⁵⁾).

Ter betugeling van de wateroverlast in Twente, werd in 1883 het Waterschap de Regge opgericht. Sedertdien zijn er vele wijzigingen aangebracht in de oude waterstaat van Goor en omgeving.

Op 't Diepenheimse Broek kwam de Molenbeek de Regge versterken. Deze Molenbeek vormde gelijk de Regge een verbinding met de Schipbeek ofwel Buurserbeek. In Goor vervolgens werd de Regge ten eerste gevoed door de Roolsbeek, die vanuit Markvelde het water van vier kleinere stromen aanvoerde; ten tweede door de Holtdijksbeek, een waterloop die regelrecht uit Elzen kwam en oudtijds vermoedelijk is gekanaliseerd. Tegelijkertijd kwamen hoger en oostelijker (beneden Exo/Enter) de volgende beken hun inhoud in de Regge uitstorten: de Potlee, de Zeldammerlee, de Kraaienveldslee, de Wetering en nog enkele onbetekenende stroompjes; (na 1774 kwam daar de Twickelervaart nog bij). ☺

Bezien we de plattegrond van Goor volgens de kaart van Jacobus van Deventer uit de 16de eeuw (zie afbeelding vorige pagina), dan blijkt de plaats méér waterlopen te tellen dan dijken of zandwegen. Voorts zijn duidelijk twee kernen te onderscheiden: in het zuiden het nieuwe Goor, door waterlopen omgeven; in het noorden de oude vesting Goor, door grachten en poorten omringd [de Almelose-, Grijmberger- en Ruthenbergerpoort; één hiervan werd ook Groote Poort genoemd].

Bedoelde vesting — een typische waterburcht in 't vlakke land — wordt als *castrum de Gore* voor het eerst genoemd in een oorkonde van het Sticht Utrecht uit de 11de eeuw (1021).

Het tijdvak van 800 tot 1000 na Christus is — voor wat betreft de geschiedenis van Goor — vrij duister. In het volgende nummer hopen we nader op dit tijdvak terug te komen.

VOETNOTEN

¹⁾ In het Gotisch *gawi*, in het Oudhoogduits *gawi/gowi*, Oudsaksisch *go*, Oudfries *ga*, Duits *Gau*. In 't Nederlands komen verschillende vormen naast elkaar voor, zoals *gouw* (Hengouwen), *gooi* (Het Gooi), *go* (Oostergo, Westergo, Hunsingo, Fivelingo), *ga* (Wolvega).

²⁾ De *gouw* Tuvante (Twente) inclusief Nortuvante (Nrd.Twente, de tegenwoordige Nedergraafschap Bentheim) werd in het westen begrensd door Salon (Salland), zich uitstrekkend van Deventer langs de IJssel, het Zwarte Water en de Vecht; aan de noordzijde door Drenthe en het Boertangerveen; in het Oosten door Bursibant (waarin de plaatsen Nordhorn en Bentheim) alsmede door de Scopinggouw (waarin Schöppingen, Epe en Steinfurt). Aan de zuidzijde door de Braamgouw ofwel Hamaland (waarin Ahaus, Vreden, Groenlo en Lochem); Stroink, *Stad en Land van Twente*, 1962, blz. 88, met kaart.

³⁾ Vergelijk: Sin-grave, 't grote graafwerk, teweten de omloop van de Dinkel bij Denekamp; molentocht. Ook: Sin[t]vloed: grote vloed.

⁴⁾ De Schipbeek vormde naar het westen een rechtstreekse verbinding met Deventer en naar 't zuid-oosten met de Duitse vestingstad Ahaus (Braamgouw). In latere eeuwen (ca. 1399-1404) neemt Deventer verschillende kanalisaties ter hand om deze verbinding met Ahaus open te houden; standaardw. *Overijssel*, 1931, 78.

⁵⁾ De Vecht mondt uit op het Zwarte Water, waaraan Zwolle, Hasselt en Genemuiden gelegen. Het Zwarte Water — vóór 1600 Aa genaamd en ten tijde van de Romeinen vermoedelijk *Genne* (de *Mars*, *Overijssels maandblad*, sept. 1972, blz. 221) — mondt uit op de voormalige Zuiderzee, die in de Romeinse tijd *Flevomeer* werd genoemd en in de Middeleeuwen *Almere*.

⁶⁾ *Oorkondenboek van het Sticht Utr.* uitg. door S. Muller Fzn en K. Heeringa, 1920-1940, 2 dl., blz. 174.

LEESABONNEMENT T.P. 1973

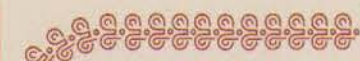
Met ingang van de jaargang 1973 zullen de leesgelden 'Twentse Post' niet meer halfjaarlijks, maar per jaar worden geïnd. Veel lezers blijken er de voorkeur aan te geven hun jaarabonnement ineens te voldoen. Voorts brengt de halfjaarlijkse toezending van girokaarten dubbele administratie- en frankeringskosten met zich mee.

De vooruitbetaling blijft gehandhaafd.

Wij verzoeken de lezer beleeft te wachten met de betaling van het leesgeld 1973 (7.50) tot na de ontvangst van de betreffende stortings-/acceptgirokaart.

Adm. T.P.

hengelo

- ▲ ADLER
- ▲ ERIKA
- ▲ IMPERIAL
- ▲ OLIVETTI

schrijfmachines voor privé- + studiegebruik

Reeds vanaf f 135.— inclusief B.T.W. Alle machines met garantie.

◆ Bij inlevering van deze advertentie ontvangt U

f 10,—

extra korting

bij contante betaling van een schrijfmachine.

Geldig tot 19 november a.a.

h.wichems & zn.
boekhandel, Kantoorinrichting
MARKTSTRAAT 23, HENGELO (O.) TEL. (05400) 13188

PORTJE

Deldenerstraat 8
Hengelo (O.)

BLOEMSIERKUNST
K. Hunia & Zn.
Tuindorpstraat 38, Tel. 12751

Voor het inrichten van Uw woning:
Woninginrichting **Frans Tanke**
Weemenstraat 61. - Tel. 12862. - Hengelo (O.)
Zie overzichtelijke etalages en 3000m² showroom

SPAR

MORSINK
SOLA SPECIAALZAAK *Servicier*
Weemenstr. 6, Tel. 17832 Hengelo

Automobilbedrijf
Van Laar
en
Feijten
Enschedeestr. 127 - Tel. 13983 - Hengelo
DAF

Makelaarskantoor ROTTINK N.V.

Deldenerstraat 36-38, Telefoon 13041, Hengelo (O.)
VASTE GOEDEREN ◆ ASSURANTIËN ◆ HYPOTHEKEN

• MEUBELEN
• TAPIJTEN
• BEDDEN
E M PETRI voor de moderne woninginrichting I
MARKTSTR. 15

VERLICHTING
v. Merksteijn
Burg. Jansenplein 35 - Tel. 18556

Het beste adres voor:
GEDISTILLEERD, WIJN, BIER, LIKEUR, LIMONADE
Fa. Jac. Krabbenbos
Molenstraat 18

COOP.
RAIFFEISENBANK
Parallelweg L.S. Hengelo Tel. 10061
Bijkantoren: Oldenz.str. 168, Beukweg 81 en Oelerweg 28.

H. J. Krakkers
AANNEMERSBEDRIJF
Tel. Hengelo 12964
Nieuwbouw, Onderhoud- en Betonwerken

HET SPEELGOEDPALEIS
Teutelink
Enschedesestr. 22, Hengelo

DAMES-, HEREN-, KINDER-PYAMA'S EN -ONDERGOED, SCHORTEN, ENZ.
Altijd goedkoop

VERSTEEG's veerveur hoes en earve
Sloetsweg 382
Hengelo (O.) — Tel. 12207

H. ter Braak
Gasconvectoren, Haarden, Electro- en Sanitair
Bornestraat 24 Tel. 16137

Voor al uw elektrische installaties op elk gebied
N.V. Electro Techn. Bureau
v/h Sterckel
KOEKOEKSWEG 49, HENGELO

Hannink
Timmerfabriek NV
Hengelo (O.) — Tel. 13701
Levering van: kozijnen, ramen, deuren, trappen enz. voor utiliteits- en woningbouw

BEHANG EN VERF
Fa. Wed. J. Walhof
Dorpsmatenstraat Hengelo

RADIO EN TELEVISIE
Blaupunkt - Philips - Erres
Radio Redemeijer
(OOK VOOR KLEUREN-TV)
Emmastraat 10, Hengelo

◆ SCALDIA 412 LS
◆ LADA 1200 (Russ. Fiat)
◆ ZASTAVA 750 - 1300 - 125 PZ - 101 (Joeg. Fiat)
◆ VOLGA „M 24” (leverbaar met Peugeot Diesel).
Prijzen van 4788 tot 15.500
AUTOMOBIELBEDRIJF **ERNE**
Deldenerstr. 42, Tel. 12120

Autospuitinrichting BEVELSBORG
Ingericht met moderne AUTOSPUIT. en MOFFELCABINE
BINNENHAVEN 68 TEL. 14432

SINDS 1845:
Van Wezel
Transport — Montage
Kraanverhuur
Tel. Hengelo 19541
Tel. Amersfoort 11333
„Wiej veurt van allens”

VOLKSWAGEN
Onderhoud - Service - Verkoop
AUTO-BEDRIJF **HUISKES NV**
Deldenerstr. 194 - Hengelo

DIVERSE PLAATSEN

Coöperatieve Raiffeisenbank
MARKELO
de bank waar U 't beste zit

fa. E. J. Lantink
LANGESTRAAT 21 - 23, DELDEN
RADIO - TELEVISIE - ELECTRO
TECH. INSTALLATIE - BUREAU
WASMACHINES - VERLICHTING

COOP. ZUIVELFABRIEK
De Eendracht ROSSUM
Het beste adres voor alle zuivelprodukten

Coöp. Aan- en Verkoopvereniging
Albergen
Tel. 05494-207
Veevoeder, Meststoffen
Brandstoffen, zaaigoed
Pootgoed, Div. artikelen
Alle veevoerders onder CLO-contrôle

Reis-art. en Lederwaren
GROBBE
Brinkstraat 46 - Tel. 1456 - Denekamp

Coop. Landbouwvereniging
— West-Twente —
met vestigingen te
MARKELO en GOOR
Mengvoerders onder C.L.O.-
contrôle, Meststoffen, Brandstoffen, Bestrijdingsmiddelen.